

ביאורים

[1234567]

המעלה של כתר שם טוב באה לאחרי (ועל ידי) המעלות דתורה כהונה ומלכות, ולא הרי כתר שם טוב הבא „על גביהן” של כתרים אלו כהרי כתר שם טוב כפי שהוא בפני עצמו¹⁹⁷.

[אוצר החכמה]

שלשה כתרים הן

[1234567]

השאלות במשנתנו: א. מהי ההסברה בזה שרבי שמעון בן יוחאי¹⁹⁸, שהיתה תורתו אומנתו¹⁹⁹, תהי' דעתו שכתר שם טוב, הבא על ידי מעשים טובים²⁰⁰, הרי הוא נעלה מכתר תורה. ב. הקשר בין שני המאמרים שבמשנתנו („הוי זהיר בתלמוד”, „שלשה כתרים הן”). ג. לכאורה הי' לו להקדים המאמר „שלשה כתרים .. וכתר שם טוב עולה על גביהן”, שקרוב לתוכן המשנה הקודמת „הוי כבוד תלמידך כו' וכבוד חברך כו”²⁰¹, ולסדר לאחוריו המאמר „הוי זהיר בתלמוד”, שקרוב לתוכן המשנה הבאה — „הוי גולה כו' שחבריך יקיימוה (התלמוד) בידך”²⁰². הביאור במשנתנו יובן בהקדים הסבר כללי בענין סוגי העבודה השונים שישנם בבני ישראל. והוא:

כוונת הבריאה היא לעשות מעולם זה דירה לו יתברך. מובן, איפוא, שכל האופנים בעבודת ה' תורמים להשלמת מטרה זו — לא רק מעשה המצוות, הנעשה בדברים גשמיים, אלא גם לימוד התורה, ואפילו הלימוד באופן של תורתו אומנתו²⁰³. כי מכיון ש„אין חבוש מתיר עצמו”²⁰⁴, הנה באם הי' בבני ישראל רק אופן עבודה כזה הפועל בעולם מתוך הימצאות בתוך העולם, לא הי' אפשר לזכך ולהעלות את העולם מהעלמו²⁰⁵. ולכן מוכרחת (גם) התנועה של הפשטה והתעלות (מהעלם (ה)עולם. והכח על זה בא מאלו שתורתם אומנתם, שעליהם לפעול תנועה זו (דתורתם אומנתם) בכל ישראל, גם במארי עובדין טבין, כך שבזמנים שמקדישים ללימוד התורה יהי' לימודם כלימודו של אדם שאין לו שום „אומנות” (ובמילא — דאגות) מלבד לימוד התורה.

ובכדי שאדם שתורתו אומנתו יוכל לנתק את עצמו מלימודו ולהתמסר לפעילות עם הזולת, לא די לו שיגש לזה עם הגיע השעה הקבועה לכך (כי יתכן שלא יוכל לפעול בעצמו לנתק את עצמו מלימודו); אלא לימוד התורה גופא צריך להיות חדור בכוונה זו²⁰⁶.

(197) משיחת ש"פ אמור תש"מ — על פי רשימת השומעים בלבד. (198) דסתם ר"ש רשב"י (רש"י ד"ה משמו — שבועות ב, ב). (199) שבת יא, א. (200) רש"י. (201) והרי כל המכבד כו' מכובד (מ"ו). (202) ואף שמצינו בכ"מ שרבי יהודה קודם לרבי שמעון, הי"ז מפני שהוא ראש המדברים (שבת לג, ב), וזה שייך רק כשדיבורם במסיבה אחת (ואולי, גם בענין אחד ממש), שאז צ"ל ר"י ראש כו'. משא"כ בנדו"ד (אבל יש לעיין אם המאמרים דאבות בכלל נסדרו ע"פ סדר הזמנים וכיו"ב (לבד פרק א'), ואפילו במשנה א' עצמה. וראה לדוגמה במ"ה). (203) ראה גם לקו"ש ח"ח עמ' 190. (204) ברכות ה, ב. (205) עולם מלשון העלם (לקו"ת שלח לז, ד). (206) וע"ד המבואר במעלת רבי עקיבא שנכנס בשלום (ולכן) יצא בשלום (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 990).

ביאורים

אוצר החכמה

וזוהו „וכתר שם טוב עולה על גביהן“: כאשר על גביהן דכתר תורה (וכהונה ומלכות) יש כתר שם טוב, והיינו שהלימוד גופא הוא באופן דכתר שם טוב — התעסקות עם הזולת, אזי הוא „עולה“, שנשלם המכוון דלימודו.

וזוהו הקשר דשני המאמרים שבמשנתנו וסדרם: לשני המאמרים תוכן אחד — הזהירות באופן הלימוד הנרצה. אלא שרבי יהודה (מלשון הודאה²⁰⁷) מדבר בתחלת העבודה, שצריך להזהיר על שגגת תלמוד; ואילו רשב"י מדבר אודות לימוד באופן דתורתו אומנתו, שגם לימוד זה צריך להיות באופן ד„כתר שם טוב“.

אולם עדיין אפשר לשאול: איך אפשרי הדבר שבהיות האדם מסור ונתון ללימוד התורה באופן של תורתו אומנתו, שאז הוא מופשט לגמרי מעניני העולם, יחשוב על דבר התעסקות עם אנשים העסוקים ב„ואספת דגניך“²⁰⁸ — הרי זה תרתי דסתריי? והביאור: זה שרצוא ושוב (ה„ריצה“ מהעולם וההמצאות בתוך העולם) הם תנועות הפכיות — הרי זה מצד מידת הנבראים וסדר ההשתלשלות. אבל כשאדם עומד בביטול לרצון העליון, למעלה ממידת הנבראים, וכל עשיותיו הם באופן כזה, הרי הן ב„רצוא“ והן ב„שוב“ פנימיותו ומצבו שוה: ביטול (לרצון העליון). ויתירה מזו: מצד עצמותו יתברך, שהוא נושא הפכים, יכולות להיות שתי התנועות בבת אחת. וכשאדם לומד כדי למלאות כוונת העצמות דדירה בתחתונים, יכולים להיות גם אצלו שני הפכים בבת אחת: הוא מסור ונתון כל כולו ללימוד התורה, ובשעת מעשה הוא חדור ידיעה זו שתכלית לימודו הוא כדי שירד וישפיע גם על בעלי עסקים.

והבדל זה (בין מדידה ולמעלה ממדידה) מרומז גם בהבדל בין י"ב וי"ג (שנה). וכמסופר בגמרא²⁰⁹ שבשעה שיצאו רשב"י ובנו מהמערה לאחר י"ב שנה וראו בני אדם עוסקים בחרישה וזריעה אמר רשב"י מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, „כל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף“; ודוקא לאחר השנה הי"ג „כל היכא דהוי מחי רבי אלעזר הוי מסי רבי שמעון, אמר לו בני די לעולם אני ואתה“.

והביאור בזה: מספר י"ב מורה על סדר ההשתלשלות²¹⁰, ומספר י"ג — על למעלה מסדר ההשתלשלות²¹¹. ולכן הנה מצד בחינת „י"ב“ (השתלשלות) רצוא ושוב הפכיים הם, וכאמרו „מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה“, כלומר: חסר החיבור של „חיי עולם“ עם „חיי שעה“ (שגם באלו העוסקים בחרישה וזריעה תהי' התנועה של ההתעסקות עם „חיי עולם“). ודוקא מצד בחינת „י"ג“ נעשית ההנהגה של „הוי חסי רבי שמעון“, היינו ל„רפאות“ את העולם ולפעול בו התנועה של „עוסקי תורה“²¹². וזהו „די לעולם אני ואתה“ — די בזה שאצלנו ישנו הענין ד„תורתו אומנתו“ בכדי לפעול תנועה זו גם בעולם, בבני אדם העוסקים בחרישה וזריעה.

207) ויצא כס, לה. תו"א ר"פ ויחי. 208) עקב יא, יד. 209) שבת לג, ב. 210) וכענין י"ב ראשי חדשים, י"ב גבולי אלכסון וכו' — ראה אוה"ת בראשית ז, א. 211) שלכן מדות הרחמים (ועוד) הן במספר י"ג. וראה אוה"ת שם סע"ב בענין חודש העיבור. 212) כי רבי שמעון הרי אמר (גיטין סז, א) מדותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא (רבו) ש„נכנס בשלום“ (כג"ל הערה 206), היינו שהכניסה למערה

ביאורים

ועל דרך הרמז: לכן נקבע מאמרו זה של רבי שמעון בן יוחאי במשנה י"ג, לרמז שענין זה נתחדש אצלו (לאחר היותו במערה י"ג שנה²¹³) מצד בחינת "י"ג"ג"²¹⁴.

אוצר החכמה

שלשה כתרים הן

השאלות במשנתנו: א. "שלשה כתרים הם" — מנינא למה לי. ב. כיצד אפשר להבין שרשב"י, שהיתה תורתו אומנתו, יאמר שכתר שם טוב נעלית מכתר תורה. והביאור:

שלשה כתרים הן — על האדם לדעת שישנם שלשה דברים — אלקות, נשמות ועולמות (או בדרגה נעלית יותר) ישראל, אורייתא וקוב"ה, ותפקידו לחבר ולאחד אותם.

וענין זה שייך במיוחד לבעל המאמר — רשב"י:

"שמעון" הוא מלשון שמיעה²¹⁵. ההבדל בין שמיעה לראי' הוא: כשאדם שומע אודות ענין מסויים אין הדבר מתאמת אצלו בחוזה, ויתכן שאמונתו בדבר תיחלש או אפילו תתבטל על ידי גורמים שונים. ואילו כשאדם רואה דבר במו עיניו, הרי זה מתאמת אצלו באופן שאי אפשר לאף אחד בעולם להחלישו²¹⁶.

נמצא, שלגבי אדם שהוא בדרגת "ראי'" קיימים שני דברים בלבד — אלקות ונשמות. ואילו הענין השלישי — עולמות — אינו "קיים" אצלו, שהרי הענין של ביטול העולמות ו"אין עוד מלבדו" מושג ומורגש אצלו בבחינת ראי' ממש. רק באדם שהוא בדרגת "שמיעה", היינו שהענין מובן אצלו אך אינו מורגש, ישנם שלשה דברים — הוא אמנם יודע ומבין ש"אין עוד מלבדו", אך בהרגשתו קיים עולם ומלואו.

[זהו גם מה ששנינו בפרק ראשון²¹⁷ "שמעון הצדיק כו' אומר: על שלשה דברים העולם עומד", וכן בסוף הפרק "רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם קיים"].

וכתר שם טוב עולה על גביהן — בענין ה"שם" ישנם שני קצוות מנוגדים. מצד אחד — השם קשור לעצם האדם (שלכן אפשר להעיר אדם מעלפוננו על ידי קריאה בשמו), וכידוע²¹⁸ שהחיות של כל דבר נמשכת בו על ידי שמו. ומאידך — השם אין לו חשיבות לאדם עצמו, והאדם זקוק לו רק בשביל הזולת שיקראנו בשמו. זהו "כתר שם טוב": מצד אחד יש לו לאדם את השלימות של שלשת הכתרים דתורה כהונה ומלכות, אולם ביחד עם זה הוא בתכלית הביטול והענוה. ואז הרי זה "עולה על גביהן".

(התבודדות מהעולם, רצוא) היתה כדי שיהי' אחר כך ה"שוב". וראה לקו"ש ח"ד עמ' 1237. 213) להעיר ד"משנה" היא גם לשון "שנה" (ראב"ע בא יב, ב). 214) לקו"ש ח"ז עמ' 305 (וראה שם הקשר לפרשת בהר). 215) ויצא כט, לג. 216) כמארז"ל (ר"ה כו, א) כיון דחזויהו כו' לא מצו לי' זכותא. 217) מ"ב. 218) שער היחוד והאמונה פ"א.